

MARTIANI CA-
PELLAE DE ARTE GRAMMA-
TICA LIBER III.

Vrsū canēna paruo
Phaleras parat libello:
Et uult amīca fictis
Commenta ferre primum;
Memorans frigente uero

Nil posse comere usum;
Vitiūque dat poētæ.
Infracta ferre certa:
Lasciua dans lepori:
Et paginam uenustans
Multo illi tam colore.
Atquin prioris ille
Titulus monet libelli
Mythos ab ore pulsans:
Artesq; uera fantes
Voluminum sequentium
Præcepta comparare.
Adhæc iocante rictu:
Nil mentiamur inquit:
Et uestiantur artes.
An tu gregem sororum
Nondum dabis iugandis.
Et sic petent notandis
Incælitum senatum
Aut si tacere cultum
Placet ordo quis probatur
Certe loquentur illæ:
Quicquid erat docendum
Habitūsque consequentur
Asomato in profatu,

Hæc

Hæc nempe ficta uox est
 Et deuus promissi es:
 Cur ergo non fateris
 Ni figminis figura
 Nil posse comparari:
 His me camæna uicit:
 Fugis, iugabo ludum.

Literarū origo.

Admouerat igitur Latoïdes unam de prioriloco Mercurialiū mini-
 strarum, ætate quidem lōgæuam: sed comitate blandissimam, quæ
 se in Memphide ortam, Rege adhuc Osire memorabat, diuq; ob-
 tectam latibulis ab ipso repertam, educatamq; Gyllenio. Quæ scemina, li-
 cet in Attica ubi maiore æui parte floruerat, se assereret incedere palliatā,
 tamen ritu Romuleo, propter Latiale Numen & olim caput, propterq;
 Martiam gentem, Venerisq; propaginem, senatum deūm ingressa est pe-
 nulata. Gestabat hæc autem teres quoddam ex compactis annexionibus
 ferculum, quod leui exterius Elephanto prænitebat. Vnde uelut medendi
 sollers magistra, curandorum uulnerum insignia proferebat. Nam ex eo-
 dem scalprum primo uibranti demonstrabat acumine: quo dicebat circū-
 cidī infantibus uicia posse linguarum. Dehinc quæ uigello quodam pulue-
 re, qui ex fauilla confectus, uel sapiā putaretur illato per canulas eadem re-
 sanari. Tunc etiam quoddam medicamē accerrimū, quod ex ferulæ flore,
 caprigeniq; tergoris refectione confecerat, rubri admodū coloris exprom-
 pfit, quod monebat faucibus admouendum, cum indocta rusticitate uexa-
 tæ, foetidos ructus uitiosi oris exhalant. Demonstrabat etiam quendam
 gratissimum gustum Vesperæ multo, oliuoq; laboratū. Quo depulsa uo-
 cis insuauissimæ dritate, canoros etiā fieri posse memorabat. Arterias etiā
 pectusq; cuiusdā medicaminis adhibitione gargarizando purgabat. In quo
 & cæra fago illita, & gallarum, gummeosq; commixtio, & Niloticæ fruti-
 cis collemmata notabantur. Quæ uis Epithematis licet memoriā, inten-
 tionemq; procuraret, tamen natura sui etiam uigilias inferebat. Protulit
 quoq; limam quandam artificialiter expolitam, qua octo partibus auratis,
 uelut diuersis nexionibus interstincta uibrabat, ex qua scabros dentes, uili-
 ginesq; linguarū & sordes, quas in Soloë quadam ciuitate cōtraxerant, leui
 sensum attritione purgabat. Hæc abstrusa nosce carmina, numerosq; mul-
 tifidos crebræ supputationis opere putabatur. Deniq; quotiens curandos
 acceperat, mos eius erat de nomine primo tractare. Casus etiam non tace-
 bat, quanti uel uicia creare possent, uel prudentissimē declinari. Tunc gene-
 ra rerum, uerba etiā curandorū cum ratione captabat, ne ut fieri ab ægro-
 tantibus moris est, nomem pro nomine commutarent. Tum uerborum
 Modos;

Modos, Tempora, Figurasque, & Schemata requirerebat. Iubebatque alios quis plenitudo obtusior, atque immobilis torpor infederat, gradus percurrere, scandereque quam plurimum operum. Præpositionibus, aut Coniunctionibus, aut Participatis insistere, totaque curandos arte fatigari. Hanc igitur fœminam, tali multorum curatione callentem, cum deorum nonnulli Iatricem, alij Genethliacem, diuersis rerum operibus æstimarent, addereturque fidei medendi sollertia, quod eam opitulari posse oris uitijs, nec Pallas denegaret, nec ipse Maiugena. Inconsentaneum tamen uidebatur incedere medicam penulatam. Idcircoque ab ea & nomen & officium suum, ac totius expositionis artis exquiritur. Tunc illa, ut familiare habebat, exponere percurata, ac docere facile quæ ab eadem quærebant: penula à dextra cum modestia, uerecundiaque reuelata, sic cœpit: γραμμικὴν dicor in Græcia, quod γραμμή linea, & γράμματα literæ nuncupentur. Mihique sit attributum literarum formas proprijs ductibus lineare. Hincque mihi Romulus literaturæ nomen ascripsit, quamuis infantem me literatione uoluerit nuncupare, sicut apud Græcos γραμματιστικὴν primitus uocitabar. Tunc & antistitem dedit & sectatores impuberes aggregauit. Itaque assertor nostri nunc literatus dicitur, *Litterator apud Catullum.* literator antea uocabatur. Hoc etiam Catullus quidem non insuauis poetam commemorat dicens: Munus dat tibi syllā literator. Idem apud Græcos γραμματοδιδάσκαλος uocitatur.

Quid sit officium Grammaticæ.

Officium uero meum tunc fuerat, doctè scribere, legeretque. Nunc etiam illud accessit, ut meum sit eruditè intelligere, probaretque. Quæ duo mihi uel cum philosophis criticisque uidetur esse communia. Ergo istorum quatuor, duo actiua dicenda sunt, duo spectatiua. Siquidem impendimus actionem, cum quid conscribimus, legimusue. Sequentium uero spectaculo detinemur, cum scripta intelligimus, aut probamus, & licet inter se quadam cognatione coniuncta sint, sicut cæteris artibus comprobatur. Nam & actor cognoscit primo, quæ ualeat actitare, & astronomus quædam facit, ut per ea cognoscat, quæ debeat comprobare. Promittit etiam utrunque Geometres, quippe formas theorematum cum rationibus certis efficit, & cognoscit.

Quot sint partes eius.

Partes autem meæ sunt quatuor: literæ, literaturā, literatus, literatè. Literæ sunt quas doceo, Literaturā ipsa, quæ doceo, Literatus, quæ docuero, Literatè, quod peritè tractauerit, quem informo. Profitetur autem de orationis natura, ususque tractare. Natura est ex quibus formetur oratio. Usus, cum eadem utimur, appellatur. His etiam materies admo-
D   dibus

dibus eruditur, id est ex litéris, syllabís & uerbís.

De natura literarum.

VErum in litéris gemina quæstio diuersatur. Nanq; aut naturales sunt aut effectæ. Natura enim insinuante, earum nomina in loquendi substantiâ procreat. Artificiosa uerò formatio, earû lineas quas scribimus, designauit. Ad hoc, ut præsentés unâ, uti absentes alia potuissêt. Atq; ita ex hac parte, qua scribitur mutæ: ex illa qua legitur, uocales sunt appellatæ. Siquidem hæc auribus tantum, illa solis oculis ualeat comprehendî. Litteræ igitur aliæ sunt, quæ per se efficere totum ualeant, aliæ quæ nihil.

Nam uocales, quas Græci septem, Romulus sex, usus posterior quinq; cōmemorat, Y uelut Græca reiecta. Hæc tamē in Latīo nunc produci, nūc contrahi, nunc acui, nūc grauari, uel etiam circūflecti: nunc aggregari, nunc distrahi sine iactura sui nominis possunt. Modo solæ syllabas formāt, nunc consonantes utrinq; suscipiunt. Vocalesq; nonnullæ modo se inuicem mutant, nuper sibi cum decore succedunt: quippe A plerunq; in E transuer- titur. Nam capio cepi facit: nunc in I, ut salio, infilio: nunc in O, ut plau- stro, plostro: uel in V, ut arca, arcula. Item E littera, in primum A reforma- tur: ut sero, satum: uel in I, ut moneo, monitus: uel in O, ut à tegendo, toga: uel in V, ut à tego, tugurium. Similiter I quoq; uocalis, in A conuertitur, ut si quis, siqua. In E, ut fortis, fortè. In O, qui, quo. In V, ut ibi, ubi. Nō ali- ter O littera in A transit, ut creio, creauit: uel in E, ut tutor, tutela: uel in I, ut uirgo, uirginis: uel in V, ut uolo, uolui. Item V similitudine conuertitur in A, ut magnus, magna: in E, ut sydus, syderis: in I, ut telum, teli: in O, ut lepus, poris. Sic igitur transformatæ, nunc utrinq; poterūt copulari, nūc ex altero, nunc ex neutro, nūc aliquas partes orationis termināt, nūc nullas.

Quod uocales utrinq; aliquando copulantur.

NAm A primum utrinq; sibi associat V & I literas: nam & aurum dicimus & uarus & Ianus & Ajax. Ex uno autem latere suscipit E, ut Aeneas. Ex neutro uerò O. Finit fœminina nomina, ut dea. mascu- lina, ut Iugurtha. Neutra in singulari numero tantū Græca, ut toreuma, pe- rípetasma. In plurali autem Latina, ut monilia. In uerbis imperandi modi, ut canta, salta.

E autem uocalis duarum Græcarū literarum uim possidet. Nam cum corripitur E, Græcum est, ut ab hoc hoste. Cum producitur ã est, ut ab hac die. Ac maxime tunc circumflexum accentum tenet. Hæc duas uocales, id est, I & V ex latere utroq; complectitur, ut in euro, ueientano: & in eia, iecore. Finit uerò neutra nomina, ut monile. Fœminina etiā, sed Græca, ut Calliope. Pronomina, ut ille, iste. Neutrum etiā totius generis, ut quinq; licet ἀπτο- ροῦ sit. Item E uerba imperatiui modi, ut sede, curre. Modi infinitiui, scri- bere, scripsisse.

I uerò

Iucò littera, cunctis utrinque uocalibus sociatur. Nam A complectitur, cum dicimus Ianuariæ & Aiax. E autem, ut teneat, docuerunt exempla superius demonstrata. O autem littera copulatur in nomine, Iouis & Oinone: Oisus etiam dicitur. Sic enim ueteres uisum dixere. V autem in iuuando, & uita: hæc aliquando uocalis geminam syllabam facit. Finitque omnium generum nomen, ut frugis: numerum item omnium generum, ut uiginti. Item uerba modi indicatiui, ut noui, memini. Imperatiui, salui ueni. Infiniti, iaculari, luctari.

O uero littera, quibus uocalibus, qua uero ex parte cohaereat, superius memoratum. Finit autem nomina masculina, ut Cato. Feminina, ut Iuno. Numerum omnium generum, ut octo. Item uerba actiua, canto laudo. Modi imperatiui tantummodo inueniunt, ut cedo. Aduerbiu, ut subito. Praepositionem, ut pro.

V autem littera uocalibus omnibus utrinque coit præter O an elatum. Sola etiam V, sui generis litteram non geminat, sed coniungit, ut uulgus, Vulcanus. Finit articulos, ut tu. Nomina neutra, ut cornu, genu: nullum autem uerbum claudit.

De Semi-uocalibus.

HActenus de uocalibus. Non enim uocales astruere, sed omnes litteras sum iussa monstrare: uerum reliquas quæ sequuntur, consonantes esse non dubium est. Quæ item discernuntur, in semi-uocales & mutas: quarum exequar rationem. Quippe F littera quæ est semi-uocalium prima, duas tantummodo consonantes prælata complectitur, L & R, ut dicimus flauus & frugis. Vocales uero complectitur, ita ut I & V uocales sibi præferri prohibeat, nullum autem claudit finitiua sermonem. L uero littera, tripliciter sonat. Nam exilem sonum reddit, cum geminatur, ut sollers, Sallustius. Medium autem cum terminat nomina, ut sol, sal. Item leniter sonat, cum uocales anteuenit, ut lapis, lepus, liber, locus, lucerna. Plenum uero sonum habet, cum ei præferunt litteræ P G C F, ut in Plauto, glebis, Claudio, flauo. L autem nunquam ulli semi-uocali, uel mutæ præponitur, quæ pro D in præpositione accipitur, cum & A præfertur, ut allidit, alligat. Hæc autem prælata præpositione seruat, ut illepidus, illotus. Vtrinque autem uocales amplectitur, & nomina nonnulla determinat. In masculino Sol in feminino Tanaquil: in neutro A E I præcedentibus, ut bidentalis, mel, filius. Aduerbia etiam claudit, ut semel. M uero littera tam in sermonis initio, quam in medio esse, & in ultimis potest, ut mores, umbra, triticum. Ex consonantibus sola M præcedit N, ut Memnon. Subsequitur solam S, ut Smynthius. Mutaturque in N nonnunquam, ut cum dicimus nunquid. Terminaturque neutra, ut aurum & argentum. Item Monoptota, ut nequam. In genere masculino accusatiuum simplicem, & duplicem genitiuum. Item participia & uerba, & aduerbia, ut tractum, legam, cursim. Numerum etiam omnium generum ut nouem, decem. N autem littera, plenior apparet in primis & ultimis, ut Nestor, tibicen. In medijs exilior, ut mane, damnum.

Ex cōsonantibus sequit̃ M literā, ut Memnon. S autem præcedit, ut fons, mons. Conuertit̃ etiā in M, cum eam sequunt̃, B P M, ut dicimus, imbuit, impulit, imminet. Eadem nomina terminat: masculinū, ut Tibicen. Fœmininum Græcū, ut Syren. Neutrū, ut culmen. R uerò uocales utrinq; cōplectitur. De consonantibus S solī præponit̃, ut fors, fors, & X duplici nonnunq; ut arx. Cōuertit̃ in L N & S, ut niger nigellus, semen, feminis, gero, gessi. Finit nomina masculina post omnes uocales, ut par, pater, uir, nitor, fur. Fœminina post E & O, ut mulier, soror. Neutra post oēs præter I, ut calcar, piper, marmor, sulphur. Finit uerba & aduerbia, ut uenor, uador. S nonnulli literā non putauerūt. Nam Messalla quendā sibilum dixit, quæ tamen utrinq; P literæ copulat̃, ut spado, psitacus, & C Q T sequentes, amplectit̃, ut scaurus, squama, stella. In plures etiā trāsītum facit, ut in L. Dicimus eī modus, modulus; in N, sanguis, nis; in R, flos, floris; in D, custos, custodis; in T, nepos, tis. Terminat etiā masculina & fœminina post omnes uocales, Neutra post A O V, ut uas, os, nemus. Huic literæ Diuus Claudius P adiecit, aut C, ppter ↓ & χ Græcas, psalterium, sacra.

X autem nemo literā putat, quoniā duplex est. Constat enim ex G & S, ut rex, regis; aut ex C & S, ut nux, nucis. In V aliquando transfert̃, ut nix, niuis. & C, ut pix, picis & in T, ut nox, noctis. Hæc in Latinis nunq; ponitur prima, apud Græcos autem ponitur, ut in Xantho. Et masculino & fœminino omnibus uocalibus sociatur, ut Ajax, frutex, calix, uelox, pollux, & fœminino, fax, lex, lodix, uelox, lux neutrum nullum claudit.

De Mutis.

TRansactis semiuocalibus, mutæ sunt perquirendæ: quæ ideo hoc nomine nūcupant̃, quoniā nisi illis uocales associatæ succurrerint, intra oris sonitum ante auspiciā moriunt̃. B prima, omnibus uocalibus utrinq; connectitur: præfertur consonantibus L & R, ut blesus, & breuis. Trāsīt in C, ut succurrit in F, sufficit; in M, ut summītit in P, ut supponit; in S, ut substulit. Finit nihil, nisi tres præpositiones, ab, ob, sub. C uocales utrinq; collaterat, cōsonantes quasdā præcedit L T R M N, ut clarus, tectum, crus, acmon, Cnidus. Finit articulos, quos p nomina uocāt, hic, hæc, hoc. Et aduerbia, ut sic, huc, hic. Sola mutarum antecedentē uocalem pducit, & pro duplici habet, ut hic, hæc, hoc. D utrinq; uocales tenet. Præponitur R literæ in Druso: M literæ nunq; præfertur in Latinis: in Græcis autē aliquādo, ut Dmolus. Sic & N, ut Ariadne. Trāsīt in C, ut accidit; in G, ut aggerat; in L, ut alligat; in P, ut apponit; in R, ut arripit; in S, ut assidet; in T, ut attinet. Finit articulos neutralis generis, ut illud, istud: & præpositionē, ut apud. G omnibus uocalibus præfert̃, sequitur A literā, ut in aggere, quæ quotiens geminat̃, adiungit̃. Præfert̃ R literā, ut graue: L, ut

L, ut gladius: N, ut ignis. In C quoque cōuertit, ut rego, rector. Nihil quoque concludit. H, aspirationis notā esse certissimū est, quæ quando uocalibus accidit, ut hospes, hæres, transit in X. ut traho, traxi. Hanc Græci diuiserunt. Nam pars eius dexterior aspirationis nota est, sinistra contrariæ significationis. K uerò nūc nota putatur esse, nunc litera, nam eius effectus C integrare non dubium est absque his, kapita, kalendæ, kalumniæ. P autē cōuenit utrinque uocalibus, R literæ præponit, ut prædere. L, ut placet: Ptholomæus: S, pſitacus: N, ut in typnis. Terminat uerò nihil. Q quidā literā non putabāt, & uincerent, nisi in equo & equitatu appareret expresse. Hæc nunquam sine duabus uocalibus ponitur, quarū prior erit V, & sic cæteræ consequenter, ut quartus, questus, quirites, quotus, equus. Constat autem ex C & V, ideoque duplex & composita dicit, nec geminat. Nullā singularem literam comprehendit, finit nihil. T uocales ex utroque concludit, in coniunctionibus & præpositionibus præcedit: L in Tlepolemo: M in Tmolo: N, in potnia, R in Troia. Finit neutra, caput, sinciput, Laet. Articulos terminat, ut quot, tot. Verba, ut legunt, Aduerbiū & interiectionē, ut at at. Z à Græcis uenit, licet etiam ipsi primo C Græca utebant: nam cetum dicebant, quē nunc zetum dicunt: tamē hæc gemina ab ipsis etiā habetur. Nam A T & C cōponitur: quā, ut aduertas duplicem, nunquā poterit geminari. Hæc præponit M literæ, ut Zmirna. Ex his igitur uniuersis decem & octo literæ necessitatē cunctæ cōscriptionis absoluūt. Placet enim mihi: Y in uocalium numerū congregari. Neque sine hoc hiacynthus, aut Cyllenius poterit annotari. Sic igitur erit, ut senæ fiant uocales. Semiuocales & mutæ duodecim. H enim aspirationi dabitur: superuacuaque erunt Q & K. X autē ut duplex sine elemēti cardine nō probat. Z uerò à Latinis excluditur, decē & octo numero, sicut dictū est supersidunt. Quæ tamē cum superuacuis, reiectisque cunctis ex unius uocis sonitu conformatae, diuersas naturalis harmoniæ causas sub oris concinentia reppererunt.

De formatione literarum.

N Anque A subhiatu oris congruo solo spirītu memoramus.
 B labris per spirītus impetum reclusis edicimus.
 C super molaribus linguæ extrema appulsis exprimitur.
 D appulsu linguæ circa superiores dentes innascitur.
 E spirītus facit lingua paululum pressiore.
 F dentes labrum inferius deprimentes lingua, palatoque dulcescit.
 G spirītus cum palato.
 H contractis paulum faucibus uentus exhalat.
 I spirītus prope dentibus pressis.
 K faucibus, palatoque formatur.

D 3 L lingua

Lingna palatoq; dulcescit.
 M labris imprimitur.
 N lingua dentibus appulsa collidit.
 O rotundi oris spiritu comparatur.
 P labris spiritus erumpit.
 Q appulsu palati ore restricto.
 R spiritum lingua crispante corraditur.
 S sibilum facit dentibus uerberatis.
 T appulsu linguae dentibus impulsis excuditur.
 V ore constricto labrisq; promulis exhibetur.
 X quicquid C & S formauit exhibat.
 Y appressis labris spirituq; procedit.
 Z uero, iccirco Appius Clau. detestat, q; dentes mortui dum exprimit, imi-
 (tatur.

Præstricta est cursim rationis regula primæ:

Quæ multis tendi sueta uoluminibus.
 In qua iuncturis quid nectat litera utrisque:
 Quo admittat sociam, uel faciat latere.
 Quæ quo transfiliat conuersis legibus usu:
 Et transformatum nomen habere uelit.
 Quas oris sonis, uel quas modulatio linguae
 Gignant, & pulsu rupta labella suo
 Nunc iam compactis cursanda est syllaba formis:
 Ut fastigetur longa, breuisq; fuat.
 Hæc duo percurram, iuncturas litera quippe
 Præueniens docuit sub ratione pari.
 Hoc igitur subdens nectendum concipit ordo.
 Si uestrum superi comprobat arbitrium.

Hæc cū Grāmāte diceret, eamq; pgređi Iupiter, Deliusq; præciperet,
 hic Pallas de iunctura syllabarū inqt: dum hæc literatura deproperat, par-
 tem historicā prætermisit. Quo uirginis obiectu pterrita, scio inquit, mi-
 hi plurima transeunda, ne minutiora nectendo, fastidiū superæ beatitatis
 incurrā. Proposito meo igit p cōpendiosos calles festina pfungar, ne densis
 obumbrata ramalibus, uelut senticosæ copiae densitate syluescam.

De iunctura syllabarum.

Syllaba igit dicta est, quod iunctis literis sonitū simul accipietibus in-
 forme. Cuius (ut dixi) tres partes esse non dubiū est, de iunctura, de
 fastigio aut de longitudinibus. Iuncturae sunt genera quatuor, duo
 naturalia, duo historica. Naturalia sunt cū quærit una quæq; syllaba, utrū
 ex una an gemina, an neutra parte iungat. Et utrum literæ, quæ inter se co-
 pulari

pulari nō possunt, adiecta alia litera sociant, ut M & N, dum nō coeant, uocali antecede sociant, ut in amni & somno: quæ iuncturarū genera ex hoc quod in literis memorata sunt, transeant. Historica uerò illa cōiunctio est, cū ex literis, quæ inter se poterūt copulari, diuersitas fandi non easdem, nec pares numeros sociarit. Scribimus nos enim Musarū primā syllabā, duabus literis: Græci tribus. Lucilius in datiuo casu A & E, coniungit, dicens Huic Terentiæ Orbiliæ: Lucinius A & I: & Lucretius crebro: & noster Maro Aulai, Pictai. Item duæ iuncturæ sūt, cum sociamus syllabas propter pedē uel uersum, ut duæ in unam repente depereant, ut in Synaliphe: uel cum literæ excluduntur ē uerbo, ut in Eclipsi.

De Fastigio.

HActenus de iuncturis, nunc de fastigio uideamus, quī locus apud Græcos περὶ προσωδίαρ appellat. Hic in tria discernit. Vnaquæq; eñ syllaba aut grauis est, aut acuta, aut circūflexa: & ut nulla uox sine uocali est, ita sine accētū nulla. Et est accentus, ut quidā putauerūt, anī Accentus. ma uocis, & seminariū Musices: quod omnis modulatio ex fastigijs uocū, grauitatēq; componitur: ideoq; accentus quasi accantus dictus est. Omnis igit uox Latīna simplex siue cōposita, habet unū sonū, aut acutū, aut circūflexum: duos autē acutos, aut inflexos habere nūq; potest, grauis uerò sæpe acutum habet in prima syllaba. Si dicas Caélius in secūda Sallustius: in tertia Curiatius inflexū itē in prima, si dicas coelum: syllaba antē penultima nūq; acuit, natura ipsa, sed præcedēs eius, id est, ab ultima tertia, siue breuis, siue longa sit, ut Cicerō, Caélius. Flexus autē sonus in ea tantūmodo syllaba cōsistit, quæ præcedit ultimā, nec aliter q; ut ipsa natura longa sit, & ultima tantū breuis, ut Galēnus. Aut si ultima lōga, aut si penultima natura uel positione longa, licet ultima breuis, acutus tamē sonus fiet ut Galeni, Camilli. Inflexi ppriū est hoc, ut nisi longis natura syllabis nō adhære-at. Acutus autē & in longis, & in breuibus inueniūt. Omnis autem uox, aut acutum, aut circūflexum sonū habeat, necesse est, etiā si monosyllaba sit. Monosyllabæ eñ graui carent. Omnis uox monosyllaba, cū aliqd significat, siue breuis est, siue positione longa, acuetur, ut dicimus fār, ārs. Si autem natura longa, flectet, ut lūx, mōs. Dissyllabæ uerò priorē acuit uel breuis est utraq; ut citius. Vel cū positione longa est utraq; ut sollērs. Vel altera positione longa, ut cohōrs. Si uerò prior syllaba natura longa est, & sequēs breuis, flectet prior, ut lūna. Si posterior longa erit positione, uel natura prior acuet, ut cōdēx, dōctē. Nulla eñ longa inueniet grauis in dissyllaba, prior in trissyllabis si media breuis fuerint: quam penultimā dicimus, non dubiē graui accentu pronunciat, ac statim prima eius, hoc est tertia ab ultima acuetur, ut in Cātulo. Si uerò eadē lōga est interest quemadmodum sit longa. Si eñ naturalonga est, breuisq; ultima, media flectit, ut Ce

thêgus, Mancînus. Si uerò mediâ lōga erit natura, & extrema lōga, mediâ acuet, ut Catōni, Cicerōni. Vel si positio longa erit, mediâ acuta durabit, qualiscūq; nouissima fuerit, ut Catūllus, Catūllo, Metēllus, Metēllo. Pronomina autē quæ duplici declinant, id est, aut corripunt, aut pducunt, mediâ syllabā in gto casu acut, ipsius, illius. Horū si secundæ breues fiant, primæ acutæ erunt, ut ipsius, illius. Horum si secundæ breues fiant, primæ acutæ erunt, ut ipsius illius. Si uerò longæ erunt, mediæ primæ graues, secundæ inflexæ erūt, ut occidit sol, & occidit hoīem. Ergo primæ acutæ sunt, cū mediæ breues. Cū uerò mediæ lōgæ uel acutæ, uel inflexæ, aut acutæ, cum lōgæ ultimæ, ut tenēbræ, latēbræ, manipuli. Hæc autē superioribus quæ sūt aliæ, ut Catullus, Sallustius, hoc differūt, q̄ illa cōsonātes discretas habēt: hæc quīs & ipsam penultimā positione habent longā, nulla tamē in secunda syllaba ex cōsonātibus sibi retinent, sed in tertia sunt duæ. Ideoq; factū est, ut mediâ hæc nomina, tenebras & latebras, acuto accētū prima syllaba pferret, ac manipulos & fenestras penultimā syllaba acuta diceret: quod quidā illud genus syllabæ penultimæ omnino breue putauerūt, q̄a nō terminaret cōsonāte. Quidā quia licet nō terminaret cōsonāte p̄xima syllaba, incipet à duabus cōsonātibus & q̄ natura literarū L & R mollis est, nunc longā, nunc breuē syllabā efficiat. Nulla autē uox Romana duarū uel pluriū syllabarū acuto sono terminat. Inflexū autē non, aliās postremū habet, nisi cuius posterior pars in syllabā natura longā excurrit, ut ergo & ponē. Contextus orationis plerūq; adimit his, aut mutat p̄prios sonos, singulis uocibus adimit his, quæ referunt ad aliquid sequens, ut præpositionibus, ante urbem. Nam hic ante perdidit acutū sonum prioris syllabæ. Item post mutas mutāt accentus adiunctis uocibus, que, ue, ne: cum tamē complexiua coniunctione, que, ue: cū expletīua, ut: Latiumque augescere uultis, & Stimulō ue meum cor, apud Actium in Pelopidīs. Nunq̄ migrabit acutus sonus de primis syllabis in postremas, præter particulas cōiunctas, quarū hoc p̄prium est acuere partes extremas uocum quibus adiungunt. Græca nomina cum in Latinū uertuntur, nostra regula p̄nunciant, nisi maneant Græca. Olympus igiē & Caucasus, sicut Latīna pferunt: quam acuere uel flectere debeant secundū rationem superscriptā apparet. Sed si manēt Græca, & huic regulæ in peregrinis uocibus accedimus, necesse est tamen in obliquis casibus acutos sonos in medijs syllabis seruent, quoniam apud Græcos quoq; nō alio accētū hæc enunciarī audimus. Acutus accentus notat uirgula sinistra parte in dextrā ascendere. Grauis autem sinistra ad dextram descendere. Inflexi signum est sigma super ipsas literas deuexum. Accentus partim fastigia uocamus, quod literarum capitibus apponantur: partim cacumina tonos uel sonos, Græcæ *πρὸς τὴν ὀψὲν*. Sciendum etiā uni uocabulo accedere omnes tres accentus posse, ut est Argiletum.

De natura

De natura syllabarum.

Memoratum arbitror competenter quæ sint, & quemadmodum uer-
tantur fastigia syllabarum. Nunc earum longitudes intumabo.
Vnaquæque syllaba aut brevis est, aut longa, aut comunis. Brevis
est, cum uocalis corripitur, ac nullis consequentibus adiuuatur: aut cum corre-
pta forma, uel littera terminatur. Longa autem, duobus modis efficitur. Natu-
ra & Positione. Natura, cum uocalis producit, aut cum syllaba circumflexu ac-
centum tenet uel acutum in penultima aut cum monosyllaba una quæque uo-
calis est, aut cum diphthongo reperitur. Vel cum prima syllaba sub alia for-
ma cuiuscunque uerbi composita, nec uocalem, nec acumen mutat. Positio-
ne, cum breue uocalem, aut duæ consonantes sequuntur, siue in eadem sylla-
ba, siue in sequenti siue in ambas diuisæ, aut in altera syllaba tria duplex una.
Duplices autem sunt X & Z: aliquando I & C fieri possunt duplices, ut si I *Litteræ duplices*
inter uocales sit, ut aio, Troia Item C, ut: Hoc erat alma parēs. Hæ autem
consonantiū uel dupliciū, quæ breues adiuuant formæ, tunc possunt, si in eo-
dem sermone claudantur. Cæterum proximi sermonis consonantes, nihil adiu-
uant præcedentē: licet Virgilius refragetur dicens Arma uirūque cano Tro-
iæ. Et item Fontesque, fluuiosque uoco. Diphthongi autem sunt, Ae, Oe, Eu, Au, *Diphthongi.*
Ei, Absque his syllabis, nulla diphthongus memoratur.

De communibus syllabis.

Communiū autem syllabarum modi sunt octo. Nam primus est, cum
correpta uocalem sequitur subiecta consonantibus liquida, est enim lon-
ga, ut: Vasto Cyclopi in antro. Brevis, ut: Vastosque ab rupe Cyclo-
pas. Secundus modus cum correpta uocalis in unam definit consonantem
sequente N, est enim longa, ut: Terga fatigamus hasta. Brevis: Quisquis ho-
nos tumuli. Tertius, cum correpta uocalem duæ consonantes sequunt, qua-
rum prima S littera sit, est enim longa, unde: spissa coma. Brevis: Ponite spes
sibi quisque suas. Quartus locus, cum brevis syllaba partem terminat oratio-
nis: est enim longa in comate, ut est: Nam tibi Tymbre caput Euandrius.
Brevis: Hoc caput o ciues. Item alter locus ex diphthongo fit comunis: lon-
ga, ut Musæ Aonides Brevis Insulæ Ionio in magno. Cum uocalis enim se-
quitur, potest diphthongus fieri brevis, ut: Sudibusue præustis. Alius locus,
cum longam uocalem, alia uocalis sequitur, est enim longa. O ego infelix,
quæ fugis. Brevis Sub Illo alto. Alius locus, cum p nomen C littera terminatur
uocali sequente, est enim longa: Hoc erat alma parens. Brevis: Solus hic in-
flexit sensus. Alius locus, cum correpta uocalē sequitur Z, est enim longa, ut: Me-
zenti ducis exuias Brevis, Nemorosa Zacynthos. Dicta natura in tribus
generibus syllabarum, superest ut finales dicantur, in quibus artis auctori-
tas & canonica forma consistit, ac prius de nomine retractandum,

De nomine.

De Nomine

Nominatiuus.

Nominatiuus casus fing' Paris A litera terminatus, breuis est, ut cantilena, Iulia. E litera finitus in Græcis, longus est, ut Euterpe. I autem terminatus, longus est, ut frugī. O finitus in Græcis, longus est, ut Dido. V terminatus, longus, ut cornu. Al finitus, breuis, ut tribunal. El, breuis ut mel. Il, breuis, ut uigil excepto uno hetrusco, Tanaquil. Ol, longa est, ut Sol. Vl, breuis, ut cōsul. M terminatus, breuis, ut tectū: licet huius raro currat exēplū, q̄ inter uocales M dephēsum, uelut Metacismi aspīrate subtrahit. An finitus, pducit, ut Titan. Enīn neutris breuis est, ut carmē: in alijs generibus, lōgus est, Lien, Siren. On terminatus, lōgus est, ut Mēnon. Ar terminatus in monosyllabis tantū lōgus est, ut nar, far. Er finitus in Latinis, breuis est, ut puer, excepto monosyllabo, uer: in Græcis, pducit, ut aēr. Ir terminatus, corripit, ut uir. Or terminatus, breuis est, ut auctor. Vr terminatus, corripit, ut murmur, excepto uno monosyllabo, fur. As finitus in Latinis nominibus, pducit, ut facultas, paupertas. In Græcis tūc tantū breuis est, cum gtūs dos fuerit terminatus, ut Archas, dos. Es terminatus in Græcis noibus, breuis est, ut Anchises: in Latinis si qntæ declinatiōis fuerit, pducit, ut dies. Si tertiæ, tūc lōgus est cū gtūs singularis nō crescit syllaba, ut labes: uel crescēs E pductā ante ultimā syllabā retinet, ut qes, qetis: nam si eā in T mutauerit, ut miles, militis, aut corripuerit, ut seges, segetis, corripit. exceptis his Ceres pes atq; in similibus. Is finitus breuis est, ut agilis. Os terminatus tunc est in Latinis breuis, cū genitiuus ante ultimā syllabā nō habet naturaliter longam, ut os, ossis. In Græcis tunc, corripit, cum genitiuus diphthongo terminat, ut δῦλος τοῦ δόλου. Vs finitus, breuis est, ut doctus. Sed lōgus fit, si genitiuus syllaba creuerit, & ante ultimā I aut V productam habuerit, ut uirtus: & in uno inflexibili, ut pus. T terminatus, corripitur, ut caput. C finitus, duo tantum nomina facit, ut alec, quod producit, & lac de cuius declinatione dubitatur. Genitiuus singularis, tunc producit, cum aut nominatiuo similis est, ut senatus: aut diphthongum habet, ut Iuliæ. aut I terminatur, ut docti: in cæteris corripitur. Datiius singularis, producit, ut Pompeio. In Græcis, corripitur, si I litera finiat, ut Palladi. Accusatiuus singularis in Græcis tunc tantum, corripitur, cum A uel On terminat, ut Thesea, Delon: in Latinis uerò, breuis est, ut doctū. Vocatiuus singularis A litera terminatus, in Latinis oibus, uel in Græcis fce mininis corripit, ut tabula, musa: in masculis lōgus est, ut Aenea. E terminatus in Latinis breuis est, ut docte: in Græcis pducit, ut Titide: exceptis his, quæ ntūs Græcus os terminat, ut Phœbos phœbe. I terminatus in Latinois lōgus est, ut Mercuri in Græcis corripit, ut Nai. O terminatus in Latinis, breuis est, ut Cato licet Vīrg. cōtra sentiat: in Græcis, pducit, ut Dido. V terminatus, producit, ut cornu. In cōsonantes uerò desinens, nominatiui sequitur

ui sequitur regulam, exceptis Græcis nominibus, quæ sæpe mutant uarietate linguarum, ut Diomedes. Ablatiuus singularis semper producit, absque cum E terminat, in his duntaxat nominibus, quæ tertiæ fuerint declinationis, ut pariete. Nominatiuus & Vocatiuus plurales in masculino & feminino genere, producunt, ut fluctus, terræ. In neutris breues sunt, ut fata. In Græcis uero, cum A uel S terminati fuerint, ut rhetores, poemata. In alijs uero longi sunt, ut musæ. Genitiuus pluralis brevis est, ut doctorum: in Græcis longus, sed Græca declinatione, ut Philemon. Datiuus pluralis & Ablatiuus, si is fuerint terminati, producuntur, ut doctis. Si bus, corripuntur, ut hominibus. At si Græca sit declinatio, In terminatus datiuus, corripitur, ut arcafin, aliàs longus est. Accusatiuus pluralis in omnibus masculinis uel femininis producit, ut doctos, Iulias: in neutris corripitur, ut mœnia. In Græcis uero si as fuerit terminatus, & uenit à genitiuo os finito, corripit, ut Archadas, aliàs producit, ut musas.

De Pronomine.

In omnibus pronominibus singularis nominatiuus correptus inuenit, exceptis duobus monosyllabis, tu & qui. Genitiuus singularis I uel E, platus, longus est, ut mei, meæ. Aliàs brevis est, ut illius. Datiuus singularis semper productus est, ut nostro. exceptis mihi, tibi, sibi, quæ indifferenter accipiuntur. Accusatiuus singularis, corripitur, ut illum, exceptis me, te, se. Vocatiuus singularis à nominatiuo suo non dissentit. Ablatiuus singularis longus est, ut ab illo. Nominatiuus & Accusatiuus plurales, tunc tantum corripuntur, cum A fuerint terminati, ut nostra. Genitiuus pluralis nunquam producit, ut illorum. Datiuus & Ablatiuus plurales is terminati, producunt. Bus finiti, corripuntur.

De uerbo.

In omnibus uerbis, Modis, Temporibus, Numeris, Personis, Cōiugationibus, hæc uniformis est ratio. Quæcunque persona A fuerit terminata, producit, ut canta. E finita brevis est, ut lege, nisi à secunda cōiugatione ueniat, ut doce, tunc enim longa est. I terminata persona semper producit, ut nutri. O quæ finitur, correpta est, ut audio: licet auctoritas & in his discrepet. Nam primæ cōiugationis primam personam, Virgilius longam facit, ut Canto quæ solitus. & Terra tibi mando. Tamē monosyllaba etiam producenda sunt, ut do, sto, flo. V terminata persona, producit.

Am quæ finitur brevis est, ut legebam. Or finita, corripitur, ut legor. Si litera terminata uerba producunt. Si penultima litera A uel E fuerit, ut amas, doces, excepto monosyllaba, es, is: & quæ ex eo fiunt, ut ades. Si uero I ante S habuerit, corripitur, ut legis, legitis, excepta secunda persona indicatiui modi, temporis præsentis, numeri singularis, à quarta cōiugatione, producta, ut nutris, audis. Et à uerbo uolo, uis.

Si uero

Sí uerò V ante S habuerit, correpta erit, ut nutrimus. T littera terminata correpta sunt, ut legit. C finita producunt, ut produc. Participia licet per casus flectantur, à nominibus tamen omni ratione dissentiunt.

De Aduerbio.

Aduerbia monosyllaba, ut huc, uel quæ ex his fiunt, ut illuc: omnia producentur, exceptis bis, ter. Quæ uerò A finiuntur, longa sunt, ut unà, Quæ in E desinunt, producunt, ut doctè, pulchrè: exceptis quæ aut non comparantur, ut ritè: aut in comparatione deficiunt, ut bene, impunè. Quæ I finiuntur, longa sunt, ut heri, præter ibi & ubi: & quæ componuntur ex ipsis, ut sicubi. Item quasi corripitur. Quæ O finiuntur, à se uenientia breuia sunt, ab alijs ducta producuntur, ut falsò: licet auctoritas uariet. Quæ V finiuntur, longa sunt, ut noctu. Quæ L terminantur, corripí debent, ut semel. Quæ M, N, R, finiuntur, breuia sunt, ut cursim, forsitan, fortiter. Quæ S terminantur, tunc tantum producta sunt, cum ante eam A habuerint. Quæ C finiuntur, producta sunt, ut illuc.

De Participio.

Omniū participiorum temporis futuri Nominatiuus singularis, breuis est, ut lecturus. Genitiuus & datiuus singularis producantur, ut lecturi, lecturo, excepto præsentis temporis Participio, quod genitiuum corripit, ut amanti. Accusatiuum & uocatiuum breues esse constat, ut lecturum, lecture. Ablatiuus singularis tantum corripitur, ut amante, legente. Nominatiuus & accusatiuus plurales, ex masculini & feminini generis participijs, producantur, ut lecturi, lecturos. In neutris corripiunt, ut lectura. Genitiuus pluralis breuis est, ut lectorum. Datiuus & ablatiuus pluralis, is terminati, producti sunt. Bus finiti breuiantur.

De Coniunctione.

Copulatiuæ & disiunctiuæ & expletiuæ coniunctiones breues sunt, nisi positio fecerit longas. De causalibus uerò & rationalibus, quæ A terminantur: exceptis ita & quia, productæ sunt, ut propterea, & interea. Quæ I terminantur excepta una, nisi, producantur, ut si. Quæ in N desinunt, si ante eam I habuerint, producantur, ut fin: alias breues sunt. Cæteras uerò omnes correptas esse constat.

De Præpositione.

Præpositiones quæ in A exeunt, solæ productione latantur, ut contra & extra, & una monosyllaba à. Ablatiuæ præpositiones omnes corripiuntur, exceptis monosyllabis quæ uel ex uocalibus constant, uel uocalibus terminantur, ut è: & de utriusque casus præpositiones correptas esse non dubium est.

De Inter

De Interiectione.

INteriectiones longæ sunt, si monosyllabæ fuerint, ut heus. Si uerò dissyllabæ uel trissyllabæ erunt, quoniam speciem retinent partium orationis, exemplo earum, quarum similes erunt, iudicandæ sunt, ut pape. Hæc ita ut dixi per omnes partes orationis in ultimis syllabis obseruanda sunt, exceptis positione & diphthongis.

Expleta cursim syllabarum pagina est.
Iuganda demum uerba, nam probabilis
Hic ordo rebus quicquid disgregabitur
In bina demum prima nam proportio
Dicenda est, Graeci Analogiam quam uocant:
Ac mox repulsa, quæ nouantur regula
Vulgo docti quæque Anomala nominant.
Bis quarta fandî quis paratur portio:
Vel uulneratur doctus oris integer.
Quantumque solo inditum libellulo.
Potest probare serium fastidium.

De Analogia.

ANalogia est igitur, quæ Latine proportio dicitur, obseruatio similitudinum inter se loquelarum. Nam primum, omnia nomina Latina duodecim literis terminantur: uocalibus quinque, & semiuocalibus sex, atque una muta: T, ut caput. A igitur uocalium prima, terminat masculina, ut Catilina, Iugurtha: fœminina, ut aduena. Fœminina etiam Græca, ut Helena, Andromacha, Pronomina quoque, ut altera sola illa. Quibus si detrahas A & L, & V s addas, genitiuum singularem feceris, ut dicimus alterius, solius, illius. Si uero I, datiuum ut alteri, soli. Illa uerò quæ sunt Græca neutra, ut poëma, toreuma, tres casus in utroque numero similes habent. In genituo singulari T is assumunt: in datiuo S amittunt: & in E correptam ablatiuum finiunt, atque in plurali, datiuo & ablatiuo, genitiui singularis formam seruant, licet & Bus possunt assumere.

E correpta nomina terminata, quæ Latina sunt, neutra sunt, ut monile, sedile. Hæc præter casus, quos similes habent, datiuum & ablatiuum confundunt, ut huic, & ab hoc monili, sedili: quoniam ablatiuus si in E exierit, quatuor casus similes faciet, quod neutrorum nominum declinatio non admittit. Nam quæ E producta in nominatiuo finiuntur, Græca sunt generis fœminini, ut Agaue. Autonoë Græcorum more sunt declinanda, ut nominatiuus, datiuus, uocatiuus & ablatiuus pares sint: Genitiuus S, accusatiuus N finiantur. Quæ autem nomina E in A conuertunt, ut Andromache,
E Andromacha,

Andromacha, sic declinantur, ut Latina in A exeuntia.

I littera terminata Latina nomina, totius generis sunt, ac monoptota, ut frugī, nihili. Gummi autē & sinapi peregrina sunt, neutri generis, & tantū numeri singularis, sed casus eodē modo decurrūt, excepto genitīuo, qui S recipit, ut sinapis, gummis: quamvis recte dicatur, hæc gummis.

O littera nullum nomen in neutro finitur: nam aut masculina sunt, ut Cicerō: aut fœminina, ut Iuno, hīrundo: aut utriq; genericōmunia, ut homo, quorū declinationes in duas species exeunt: nam aut O litteram in obliquis casibus retinent, ut unio, unionis: aut in I mutant, ut cupido inis, crepido, dinis: utraq; autem syllabam crescunt in obliquis casibus, præter uocatiuum singularem. Caro autem præter hanc Analogiā, ut declinetur, consuetudo obtinuit. Item anio, & quæ in sua declinatione unica sunt, & sine exemplis similium declinant. Faciūt em̄ huius carnis, anienis. Duo & ambo cum sint semper pluralia, nō sunt annumeranda his, quæ supra dixi, sua inconsuetudine declinantur. Græca nomina quæ O littera finiunt, ea quæ à prima positione in nostram formam transierunt, ut leo, draco sic declinantur, ut Cicerō, Milo. Ea uerò quæ primam suā positionem integram seruant, ut Io, Ino Græco more declinantur, ut faciant in genitīuo Ios, Inos. accusatiuo Ion, Inon, & cæteris casibus similiter, quantq; consuetudo hanc Io dicat. Turbo, si nomen est proprium, ut Cicerō declinatur. Si autem uim uenti significat aut puerilis ludī instrumentum, ut cupido declinatur.

V littera tantū neutra finiunt, ut cornu, ueru, quod in plurali facit uerua. Apud ueteres etiā specua dicebant. Horū nominū, plurales declinationes carent dubitatione. Nam tres casus, ut in nominibus neutris similes sunt. Item datiuus & ablatiuus in Bus syllabā exeunt. Datiuus & ablatiuus singulares in genitīuo plurali Vm syllabam iungunt. Quærit autē de genitīuo singulari quæ alij in Vs, alij in V litteram egerūt. Nec nō datiuo, quæ alij in I agunt, ut genui, cornui. Quidā ueteres secuti ablatiuo similē faciunt, huic genu, cornu: quoniā pluraliter, genibus & cornibus, amissaq; ultima syllaba relinquitur. Datiuus singularis, sicut fit in ciuibus, & suauibus. Et quoniā genibus & cornibus dicimus, I littera in locū V trāsit, sicut & optimū & maximū item dicimus, cū optimus & maxumus diceret. Sed aliqui sunt, qui genitīuo casui, genus & cornuus dicant, sed non debet genitīuus plures habere syllabas, q̄ datiuus & ablatiuus. Quamvis ergo dissimilia sint, senatus & exercitus tamē sic genus & cornus in genitīuo dicendū est, quēadmodū senatus & exercitus. Præterea quæcūq; nomina uel participia genitīuo singulari in Is exeunt, datiuo plurali syllaba crescunt, ut Catonis, Catonibus: secundum quam rationē si esset genus, genuibus fecisset, & syllaba cresceret.

L littera finita nomina, duplicem formā habent. Prima est, in qua masculina sunt, ut Hannibal, Hasdrubal, neq; alia ferē ppria quā punica: excepto Solis

Solis nomine. Itē fœminina, ut Tanaquil, nomē Hetruscū. Et cōmunia, ut uigil pugil: quæ oīa easdē declinationes habent. Altera species neutrorum, ut melfel, quæ hoc differunt à superiori declinatione, quia cū monosyllaba sint, L literā per obliquos casus gemināt. Nā de pconsule in nominatiuo q E litera finiunt, naturam Propriæpositionis intuent. Pro quippe ablatiui tantū præferit. Nō respiciūt, cum pconsul dicitur, non duabus uocibus, sed cōposito nomine dici, ut pcurator, propugnator. Nec quicq̃ obesse exemplo, quod hæc nomina possunt uerba ex se facere, ut pcuro, ppugno. Nam præpositio perit: proconsulo autē non facit, licet consulo faciat. Tamē si pconsulo dicať in casu nominatiui monoptoton erit. Sed ppter consuetudinem proconsul dicať, ut declinari possit quemadmodū illa quæ L litera terminant, ut uigil, pugil, mugil: quoniam in plurali gto mugilū dicimus, & pugilū. Nā si mugilis esset ntus, ut agilis, mugiliū faceret, ut agiliū. M litera etiā neutra finiunt, ut telum, scamnū. Sed hoc animaduertamus, cum nominatiui I ante ultimā syllabam habent gto singulari: item datiuo & ablatiui pluralibus, eandē geminare debent, ut liliū, foliū. Quoniam genitiuus aut pares syllabas ntō habet, ut scamnū scamni, aut plures, ut caput capitis: pauciores nunq̃. Præterea datiuus O litera finitus, in I eam cōuertit, ut scamno, scamnis. Sed consuetudo & auctoritas ueterū, ingeni, consili, imperi, per tres syllabas maluit dicere. V asum an uas dici debeat, quærit. Quoniam quæcūq; neutra nō M litera nominatiui finiunt, si pluralē recipiāt, datiuo & ablatiui in Bus cadunt. Itaq; monile, monilibus, genu, genibus, pecus pecoribus, nomē nominibus, marmor, marmoribus: secundūq; uas uasibus facere debuit, & ingeniui horū uasium: quoniam quæcūq; neutra singularia ablatiui E litera finiunt, genitiuū pluralem totidē syllabarum habent, quot ablatiuū singularem, ut à nemore, nemorū, capite, capitum. Sed hoc nomen per Anomaliā declinat, & erit singulari nominatiui Vas, gto uasis, datiuo uasi, ablatiui à uasi. Plurali autē sic declinabit, ut scamna. Lucretius tamen gto uasi, ut: Rariq; facit lateramina uasi. N litera terminantur masculina, ut flamen, pecten. Cōmunia duobus generibus, ut tibicen, fidicen, quod frequentissimi auctores non probant: nam etiā tibicinam, & fidicinam dicunt. Item neutra, ut nomen, flumen, quæ omnia manifesta declinatione uno modo declinantur. Altera species est generis masculini, quæ E literā ante extremā N seruat, ut lien, ren, quæ tamen ipsa quoq; in cæteris ut superiora declinant. Gluten quoq; his simile est, licet Sallustius glutinū dixerit. Item fœminina quasi similia uident. Nam ren singularis nominatiuus nec ullus alius ablatiui excepto in usu est. Græca quæ N finiunt, præcedentes habēt literas A E I O V, ut Alcman, cephen, delphin, phæton, creun. Ex quibus, quæ An, En, In, terminant, exemplo supiori declinant, ut fulmen, numen, fidicen. Quæ uerò On finiunt, si pducta On, Græce declinantur;

nant, ut Leon. Eandē literā & apud nos pducūt, ut Cicero, Scipio. Ea autē quæ expductionē nō casus corripūnt, in reliquis figuratiōibus, ut Amphion, Creon, Agamemnon, admittūt apud nos N literā in ntō, & cōparabunt his Latinis, quæ cōuersis casibus correpta efferunt, ut uirgo, turbo. Quæ apud Græcos recipiūt T literā, apud nos quoq; eadē habebūt, ut Phytō, Phytōis. R litera præcedēte A terminatorū, ut Cæsar, lar, far, par, impar, una forma est, nisi quod neutrum in reliquis casibus R literam geminat, ut far. Poëtarū uerō licentiā hæc nōia pluraliter dixit: cum oīa nomina, quæ pondere aut mensurā extimamus. pluralē numerū non admittant, ut aurū, plumbū, triticū, oleū. Errāt ergo q̄ pariū dicūt: quoniā hæc in plurali triptota sunt, ut hī cæsares hos cæsares, ô cæsares. Nec pōt actūs I habere ante S, si gtūs ante V R habeat. Vident tñ qui pariū dicūt, ntūm pluralē generis neutri intueri, & quoniā paria dicunt, ut suauia, facere pariū, ut suauium,

R litera præcedēte E terminatorū species sunt sex. Prima, quæ gtō casu nullum incrementū admittit, & in I literā mutatur, ut aper, niger, macer: apri, nigri, macri. Scd̄a hæc, tener, lacer, puer, teneri, laceri, pueri. Tertia, ut imber, uter, quæ à superioribus hoc differt, quod hæc in gtō S literam accipit, & datiuo I finitur, & non crescit, ut secunda species, & in gtō plurali Ium literis finitur. Quarta, ut pater, mater, frater, quæ datiuis pluralibus, nō ut prima species apris, sed fratribus facit. Nec ut secunda syllaba crescit & in gtō plurali Vm syllabā habet. Dicimus em̄ fratrum, patrū, nō ut tertia utriū imbrū. Præterea tres casus similiter habet, hī patres, hos patres, ô patres. Cum imber & uter, hos imbris & uteris faciat. Quinta species est, ut passer, anser, later, mulier quæ à secunda specie hoc defferūt, quod illa cū incremento syllabæ I litera finiunt, ut gener generis: hæc in S exeunt, ut passer, passeris, & in cæteris discrepāt. Piper nāq; cicer neutra in quinta specie habent. Nam ut passer ita declinant in numero singulari, quem nunq; egrediunt. Sexta species, ut neuter, uter: neutrius em̄ & utrius facit, & declinant, ut cætera pronomina, quæ in Ius literas genitiuos, & in I datiuos, agunt. Præterea eos genitiuos & datiuos communes habent, cum reliquis generibus in fœminino: neutroq; R litera præcedente I una tantum species est uir. R litera præcedente O terminatorum species sunt duæ. Alia quæ per obliquos casus producūtur, ut sopor, ris, color, ris: alia corripuiūt, ut arbor, ris: sed uno modo declinātur. Castoris & Hectoris genitiuos ueteres prodixerunt, sed nos corripimus: quoniā Græci horū nominū gtōs corripunt. R litera præcedēte V terminatorū species sunt duæ. Prima, ut satur, quæ gtō I finitur, ut saturi. Secūda, quorū gtūs in Is literas uenit, ut sulphur, ris, Augur, ris. Neutra autē quæ V r literis finiunt, alia retinēt V literā, ut sulphur ris, alia in O mutant, ut ebur, eboris. S litera finitorum nominum formæ sunt octo. Nam aut A litera præponit, ut Mæcenās, ciuitas: aut E, ut uer, res, moles

res moles; aut I, ut panis; aut O, ut custos, nepos; aliās V, ut ligus, uetus; aliās R, ut iners; aliās N, ut serpens; aliās P, ut præceps. S autem litera præcedente A, species sunt duæ. Prima ut Mæcenas, lenas. Secunda, ut nostras, priuernas, quæ à superioribus hoc differunt, quòd cōmunia sunt omnibus generibus, & assumere debent I literam in genitiuo plurali. Quæ neutralibus in plurali nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo familiaris est. Igitur nostratum, priuernatiū dicemus: quia sunt hæc nostratia priuernatia: sed & prægnatium & optimatiū dicimus, quia accusatiuus pluralis I literam habet, ut hos & has, optimatis, & has pregnatis, quibus ueteres pregnatū & optimatum dixerunt. Prægnas autem fœminini & neutri generis est. As & Masculum sint monosyllaba, Analogia non tenentur, sed propria quadā declinatione assis & maris faciūt, & in plurali assium & mariū. Phas & nephas, aptota sunt. Græcanomina, quæ apud nos in As exeunt, tres species habent. Prima est, ut Olympias, pythias, nam Olympiadis & pythiadis facit. Secunda ut Pallas, Thoas, Athlas: nam Pallantis, Thoantis, Athlantis facit. Tertia, ut Aeneas, Pythagoras, lycas, nam facit Aeneæ, Pythagoræ, lycæ. Quādo nostra ratione nomina quæ genitiuo in E exeunt, nominatiuo A finiuntur, ut Catilinæ, Catilina. Sed hæc Græca sunt, non tō S literam retinēt. Quædam tamē perdunt S literā in nominatiuo, ut Nicea, Medea. Ergo in hisntis consuetudo seruāda est. S litera præcedēte E terminatorū species sunt quinque. Prima, quorum ntūs & actūs & utūs plurales, similes sunt, sed gtūs pluralis in Vm exit, ut Hercules proles, Herculū, prolum. Secunda species est, quæ à superiore hoc differt, quòd genitiuū plurale in ium cōpellit, accusatiuū in S, ut nubes, rupes, cautes. In qua forma masculina nō habent. Tertia, quæ etiā si aliquam inter se habet differentiam, in declinatione tamen quoniā incremento syllabarū pares sunt in obliquis casibus, in unam specie redigunt, ut Ceres, bipes, merces. Masculina autē in exempla non sunt, nisi Græca, ut Chremes, Laches. Quarta species non differt à præcedēte, quòd obliquos casus E in I cōpellit, cum superior S literā seruat: uidelicet quoniam in nominatiuo non ut superiora E pducūt, sed contrahūt ut hospes, antistes, ales, comes. Quinta species à superiore hoc differt, quòd gtūs aucta syllaba I litera finitur, qui etiā datiuus habebatur, accusatiuo in Em exit, ablatiuo in E productā, cui adiecta Rum syllaba genitiuū pluralem facit. Cuius numeri nominatiuū cum prima positione & uocatiuo singulari confundit, datiuū & ablatiuū Bus syllaba finit, ut facies dies, spes, acies. Sed cōsuetudo, rei, & spei, corripuit fortasse, quòd monosyllaba sunt. S litera præeunte I terminatorū alia crescit per obliquos casus, alia intra modum positionis continetur, duntaxat in numero singulari. Eorum igitur quæ nō crescunt, species sunt duæ. Prima, generis masculini, ut scrobis, mensis: licet Lucanus exiguam scrobem dixerit. Fœminini & communis, ut canis, iuuenis,

quorum declinatio liquet. Secunda species, hoc à superiore differt, quòd ablatiuū in I litera finit, actū in Im & sunt duo sola masculina liguris, tyburis fœminina, clauis, peluis, turris, classis, cassis. Hanc rationē declinādī manifestam, diminutio facit, quæ producta in omnibus istis pronunciat. Itaq; quotiens dubitamus de nominum enunciatione, diminutionē eius consiliamus. Eorum quæ syllaba crescunt, species sunt duæ: quarū altera corripit I literam, in qua forma sunt masculina, sanguis, puluis lapis fœminina, culpis, cassis, in quibus mutant masculina hoc, quòd alia in declinatione I cōseruat: alia in E transeunt. Item quòd alia tis: alia ris syllaba in genitiuo finiuntur. Altera species I literam producit in nominatiuo, ut glis, lis, samnis. quam & in obliquis similiter conseruant. In genitiuo plurali I ante Vm syllabam dicimus glirium, litium, samnitiū, non ut superiora, lapidum, culpidū, cassidum. S litera præcedente O terminatorū, cum sit paruum discriminē, una species potest esse: nam cum omnia in obliquis syllaba crescant, hoc differūt, quòd quædā in genitiuo S literā in T: quædā in D: quædā in R conuertūt, ut nepos, tis: custos, dis. Monosyllaba masculina, ut flos, floris ros, roris. Itē neutrum, os, oris. In ossibus antē nominatiuū consuetudo facit, os, cōtra rationē, quoniā in genitiuo R non habet. Sed nec ossum potest dici, quoniam neutra quæ nominatiuo M terminantur. Bus syllabam non admittunt numero plurali. Ergo in monosyllabis Analogia non tenet. S litera præcedente V terminatorū species sunt sex. Prima, genitiuus I simplice, uocatiuus E terminatur, ut Marcus, sextus: genitiuus, ut Marci, sexti, uocatiuus, ut Marce, sexte. Secunda species à superiore hoc distat, quòd genitiuo I geminat, & in uocatiuo I terminatur, ut Antonius, Iulius, huius Antonij, Iulij facit, & ō Antonij, Iulij: in cæteris cū superiore consentit. Tertia species, ntūm cum uocatiuo miscet, & gtō easdem literas producentē cōseruat, datiuo V & I, ablatiuo V, actō Vm terminat, ut senatus fluctus, exercitus, quæ pluraliter ntūm cū actō & utō in Vs pductā agunt, gtūm in Vm, dtūm & ablatiuū in Bus syllabā. Quarta species incremētū syllabæ p obliquos casus accipit: ita tñ ut aliquā uarietate inter se habeāt. Quædā em̄ V literā retinet aliās correptā, aliās pductā, ut ligus, liguris palus, dis: uirtus, tis. Quædam eandē V literā in E uel in O mutant, ut uetus, ueteris: uenus, ueneris: nemus, nemoris. Quædā tamē uno modo declinant, Laus & fraus, cum sint monosyllaba, & duas uocales habeāt iunctas, in eadē specie habent, quia similiter syllaba crescunt. Quinta species p nomīnū, quæ Vs terminantur, ut unus, totus, solus, quæ hoc modo declinant, Vnus, unius, uni, unum: une ab uno, unī, unorum, unīs, unos, uni, ab unīs. Sexta in Eus, ut inuleus, eculeus, ā utō E literā geminata efferunt, ut eculee, inulee. Sed quidā malunt in Eu, ut Tideu, utō Gracē dicere. S litera I præcedēte finita neutra monoptota sunt, ut tressis, sexis, S litera præcedēte V, duæ species sunt. Prima, quæ in I geniti

in I g^tum agit, & pluralē non habet, ut uul^gus, pelagus, uirus. Lucretius uirū dicit, quāq; rectius inflexum maneat. In secunda specie sunt, quæ p^{er} obli^{quos} casus crescunt, & g^to singulari in R is literas exeunt, ut genus nemus. Ex qbus quædā V in E mutant, ut olus, oleris; ulcus, ulceris. Quædā in O nemus, nemoris pecus pecoris. Indubitatione ueniunt stercus & fœnus in E, an in O mutant: quoniam quæ in Nus syllabā finiunt, V in E mutant, ut uulnus, genus, funus, & funeratus dicimus; fœnus em̄ exēplo non debet nocere, cum inter dubia genera ponat. Itē ueteres sterceratos agros dicebant, non stercoratos. S litera finita noīa, præcedētib^{us} N uel R, oīa sunt unius generis, nisi quæ ante S, R habent, interdū D recipiunt, ut secors secordis. Interdū T, us follers, iners. In plurali quoq; excepto g^to & actō, omnibus casibus similiter declinant. Nam quædā in V m genitiuo, accusatiuo in Es exeunt, ut Mars, Aruns. Quædā in Ium, ut sapiens, patiens, & ob hoc accusatiui eorū in Is exeunt. Pleraq; autē ex his nomina tribus generibus, communia sunt, & I literā quam habent neutra in ntō plurali dant, etiā g^tis reliquorum generū cum quibus communia sunt. T litera neutra tantū noīa quædam pauca finiunt, ut Cit, quod non declinat, & caput, sinciput. Quidā cum lac dicunt, adiiciunt T, ppter quod facit lactis. Sed Virgilius: Lac mihi non æstate nouum, non frigore defit. Quippe cū nulla apud nos nomina in duās mutas exeunt, & ideo ueteres lacte in ntō dixerunt. X litera terminatorū, quædā in g^to plurali, in quibus omnia cōmunia in Ium exeunt, & ob hoc accusatiuo in I & S. Plurima uerō g^to in V & M non præeunte I, & ob hoc in E & S, actō exeunt. Nam in reliquis consentiūt, ut pote cū singulariter omnia in ntō habēt, X exigūt, g^tum in I & S agunt datiuū in I literā: ablatiuū E uel I definiāt, adiectaq; M actūm definiunt, implentq;. Pluraliter uerō datiuū & ablatiuū utiq; Bus syllaba finiūt. Nā de cæteris qbus dissidēt ueteres, quidā atrocū & ferocū. Qua ratione omniū X litera finitorū una species uidebit. Huic enim X literæ omnes uocales præferuntur ut capax, frut^{ex}, pernix, atrox, redux. Ex his nominibus, quæ in nominatiuo producunt, quædā corripitiūt, quædā consentiūt in ntō, in obliquis autē dissentiunt. Pax enim & rapax, item Rex & pumex: item nux & lux primam positionem uariant. At nix & nutrit^{ix}, item nox & atrox, sic enim in prima positione consentiunt, ut discrepent per obliquos. Et illud animaduertendū est quædā ex his X literā in G, & quædā in C per declinationes compellere. Lex enim legis, grex, gregis facit: & pix, picis: nux, nucis. Nam in his, quæ non sunt Monosyllaba nonnunq; X litera genitiuo in C conuertitur, ut frutex fruticis ferox, ferocis facit. Suppellex autem & senex, & nix priuilegio quodam contrarationem declinantur. Quoniam supellex duabus syllabis crescit, quod uetat ratio, & senex, ut in nominatiuo, item in genitiuo dissyllabum manet. Cum omnia X litera terminata crescant, & nix nec in C conuertitur, ut pix:

Nec in G, ut rex, sed in V: consonans, cum in uocalem transire non possit. In plurali autē genitiuo ablatiuus singularis formas uertit. Nam in A aut O terminatus in Rum exit: E correpta in Vm: producta in Rum, I terminatus in Ium: V terminatus in Vm. Datiuus & ablatiuus plurales: itē aut in Is exeunt, aut in Ibus, quæ præcepta in scholis sunt tritiora, sed quotiens in Is exeunt, longa syllaba terminantur, quotiens in Bus breui.

De Generibus uerborum.

DE cursis nominum regulis æquum est consequentia dicere, canonesq; uerborum. Genera uerborum sunt quinque, Actiuum, Passiuum, Neutrum, Commune & Deponēs. Actiuum est, quod in O exit, & agendi significationem habet, ut lego, scribo, canto, & cætera huiusmodi. Passiuum uerò in R, & patiētis significationem monstrat, ut legor scribor. Neutrum in O, & neque agentis, neque patientis plenā significationem habet, ut sudo, dormio. Nescio enim agat quis aut patiatur. Commune & Deponens in R exit, sed hoc interest, quòd in communi duæ sunt significationes agentis, & patientis. Cum enim dicimus osculor, nescis utrū potius osculor te, an osculor à te. In deponenti autem, aut agentis effectus est, ut luctor: aut patientis, ut morior. Est etiam impersonale, ut sudatur, curritur, quod ideo sic uocatur, quòd cum omnes personas contineat, nullam habet certam.

De Modis uerborum.

Verborum autem modi sunt quinque, sed alij sex, alij septem, alij octo, alij nouem, pauci etiam decem dixerunt. Qui uerò quinque dicunt, hos aiunt indicatiuum, imperatiuum, optatiuum, coniunctiuum, infinitiuum, quem & perpetuum dicimus. Qui sex memorant, addunt promissiuum. Qui septem, impersonalē. Qui octo, percunctatiuum. Qui nouem subiectiuum, & à coniunctiuo eum separant. Qui decem etiam hortatiuum ascribunt: sed hos superflue adiect os ratio non admittit.

De Coniugationibus.

Coniugationes autem, quas Græci *ov̄v̄ȳies* appellant, tres esse nō dubium est. Quæ in uerbis actiuis neutralibusue in secunda persona, tempore præsentis monstrantur. Nam quotiens finalis syllaba in As exit prima: in Es secunda: in Is tertia, ut cantas, uides, audis: si producta sit, hæc tertia: nam si correpta sit curris. Harum omnium coniugationum uerba in prima positione ante ultimam literam tres tantum uocales recipiunt, E I V: ut sedeo, lanio, irruo. Consonantes autem omnes, exceptis F K & Q, ut libo, uoco, cado, lego, traho, impello, amo, cano, scalpo, curro, lasso, peto, nexo. His accidunt I & V, loco consonantium positæ ut aio, adiuuo.

iuuo. Sed nec F excludunt, cum dicamus triumpho, quanq̃ à Græcis ueniat, & per P & H potius scribat̃. Præterea ab eo quod dicimus faris & fatur, primam uerbī personam uolūt For. De Q litera dubitatur: nam dicimus eliquo & æquo. Et in huiusmodi uerbis V litera nec uocalis locum, ut est irruo; nec consonantis, ut est adiuuo, ualeat obtinere.

De Formis.

HArum omnium coniugationū indeclinādo formæ sunt triginta sex: exceptis defectiuis & impersonalibus, & inchoatiuis. Primæ coniugationis uerba, quæ uel O litera nulla alia præcedente uocali terminant̃, uel præeunte uocali qualibet, formas habent quatuor. Secundæ coniugationis uerba formas habēt sex. Tertiæ coniugationis correpta uerba formas habēt uiginti sic: Quæcūq; uerba indicatiuo modo tēpore præsentī, psona prima, I O literis terminant̃, formas habēt sex. Quæ V O formas habēt duas. Quæ nulla præcedēte uocali O litera terminant̃, formas habēt duodecim. Tertiæ coniugationis pductæ uerba, quæ indicatiuo tpe præsentī, prima psona, I O literis terminant̃, formas hñt qnq;. Quæcūq; autē uerba cuiuscūq; coniugationis indicatiuo modo tpe præsentī, psona prima, uel nulla præcedēte uocali, uel qualibet alia præcedēte O litera terminant̃. Eorum declinatio hoc numero formarū continēt̃, de quibus singulis dicam.

De Prima coniugatione.

PRimæ coniugationis uerba indicatiuo modo, tpe præsentī, persona prima, aut O litera nulla alia præcedente uocali terminant̃, ut amo canto: aut Eo, ut commeo, calceo: aut Io, ut lanio, satio: aut Vo, ut æstuo, cōtinuo. Primæ coniugationis uerba imperatiuo modo tpe præsentī ad secundā psonā, A litera pducta terminant̃, ut amo, ama: canto, ta. In infinitiui modo ad impatiuū modū R e syllaba manente pductione terminantur ut amo, amare. canta, cantare. Itē prima coniugatione, quæ indicatiuo modo tpe præterito, specie absoluta, adiecta ad impatiuū V i syllaba, manēte pductione terminat, ut cōmeo, cōmea, cōmeauī: lanio, lania, laniauī: satio, satia, satiaui. Eodē modo tpe specie inchoatiua, adiecta ad imperatiuū modū B a m syllaba terminantur, ut cōmea, cōmeabā: lania, lania bā. Itē prima coniugatio eodē modo, eodē tpe, specie recordatiua, adiectis ad imperatiuū modū, V e & R a m syllabis M terminat partes, ut cōmea, cōmeaue ram: lania, uerā: æstua, uerā. Primæ coniugationis eodē modo tpe futuro, adiecta ad imperatiuū modū B o syllaba terminant̃, ut commea, bo: laniaz, abo: æstua, bo. Quæ uerò indicatiuo modo tēpore præsentī ad primā personam, O litera nulla alia præcedente uocali terminant̃, ea iudicatiuo modo tpe præterito specie absoluta, & exacta quatuor modis pferunt̃. Est em̃ primus, q̃ similē his regulā habet, quæ indicatiuo modo tēpore præsentī prima perso-

ma persona penultimā uocalē habent, ut amo ama amaui, amabā amaue-
ram, amabo amare. Secundus est, qui O in I cōuertit, & penultimā in prae-
terito pfecto, & tertiā ab ultima in plusq̄ pfecto pducit, ut adiuuo a diuui
adiuuerā. Tertius, qui similē qdē regulā habet primi modi, sed subtracta A
litera disiungit, ut seco secui secabā, secabo secare. Facit em̄ in specie absolu-
ta secui, & exacta secuerā. Quarta est, quā per geminationē syllabā pferit,
ut sto sta steti steteram, stabo stare. Huic simile, do da dedi, correpta litera
A, contra regulam in eo quod est dabam dederam, dabo dare profertur.

De Secunda coniugatione.

Secundae cōiugationis uerba indicatiuo modo tēpore praesenti, per-
sona prima, E O literis terminantur, ut uideo uides, moneo nes. Se-
cundae coniugationis uerba imperatiuo modo, tempore praesenti, ad
secundam personam, E litera producta terminantur, ut uideo uide, moneo
mone. Secundae coniugationis uerba infinitiuo modo adiecta ad impera-
tiuum modum re syllaba, manente pductione terminantur, ut uide uidere,
moneo monere. Secundae coniugationis uerba indicatiuo modo tempore
praeterito specie absoluta, & exacta, septem modis declinantur. Et est pri-
mus, qui formam regulae custodit. Nam forma haec est, cum secundae coniu-
gationis uerbum indicatiuo modo tempore praeterito quidem pfecto adie-
cta ad imperatiuum modum ui syllaba, manente pductione terminant, ut de-
leo deleleui. Plusq̄ pfecto autem adiectis ad imperatiuum modum, ue &
ram syllabis terminant, ut dele deleueram. Secundus est, cum indicatiui mo-
di, primae personae, E & O literis terminatae transeunt in I ut sedeo sedi, & in
exacta, ut sederā. Tertius est, cū E & O in V & I mutantur, ut caleo calui,
moneo monui, caluerā, monuerā. Quartus est, cum E & O in I mutāt, &
consonantē, quā praecedit in S, ut mulgeo mulsi mulserā. Quintus est, cū
E & O in I praecedens uerō consonans in X mutatur, ut lugeo luxi luxerā.
Sextus est, qui per duplicationē syllabā pferitur, ut spondeo spondi spo-
sponderam. Septimus est, qui resoluitur in formam passiuorū, ut audeo au-
sus sum es est, ausus eram eras erat. Secundae coniugationis uerba indica-
tiuo modo specie inchoatiua adiecta ad imperatiuum bam syllaba, manente
pductione terminant, ut uide uidebā, moneo monebā. Secundae cōiugatio-
nis uerba indicatiuo modo tēpore futuro adiecta ad imperatiuum modū bo
syllaba, manēte pductione terminant, ut uide uidebo, moneo monebo.

De Tertia coniugatione correpta.

Tertiae coniugationis correptae uerba indicatiuo modo tpe praesen-
ti persona prima, aut O litera nlla alia uocali praecedēte terminant:
ut lego legis, peto petis, aut rapio rapis, facio facis: aut uo, ut in-
duo irruo. Tertiae coniugationis correptae uerba, quae indicatiuo modo
tempore

tempore praesentis, O littera nulla praecedente uocali terminant, eadem imperatiuo modo, tempore praesentis, persona secunda E correpta praecedente consonante primae positionis terminantur, ut lego lege, peto pete. Quae V & O, ea imperatiuo modo V & E retinebunt, ut induo indue, irruo irruere. Tertiae coniugationis correptae uerba infinitiui modi adiecta ad imperatiuum modum, re syllaba manente correptione terminant, ut legere, petere. Tertiae coniugationis uerba quae indicatiuo modo tpe praesentis, persona prima, I O litteris terminant: ea praeteritum perfectum & plusquamperfectum, sex modis enunciant. Primus est, qui tertiae coniugationis productae, integram regulam sequitur, hic est qui imperatiui modi regulam in productione uertit, & in absoluta specie assumit uisyllabam, & in exacta ue & ram, ut cupio cupiui ueram. Haec eadem tamen interdum sublata V littera in absoluta specie, & geminata I: in exacta uero correpta eadem pronuntiat, ut cupij cupiera. Secundus modus est, qui primae positionis uerbo O litteram deponit, & praecedente syllabam, seu mutata uocali, seu pseuerante producit, ut facio feci, fugio fugi. In exacta uero specie I deposita & in E mutata, ram syllabam assumit, ut fecera fugera. Tertius modus est, cum I & O in V & I conuertunt, ut elicio elicui eliciera. Quartus, depositis I O litteris, & praecedente consonante per S geminum enunciat, ut percussio percussi percussera. Quintus, qui per X, ut aspicio aspexi aspexera. Sextus, qui per geminationem syllabae enunciat, ut pario peperii pepereram.

Tertiae coniugationis correptae uerba, quae indicatiuo modo tempore praesentis, persona prima, O littera terminant, ea praeterito & absoluto, & exacto duobus modis enunciant. Et est primus cum primae positionis uerba O in I commutant, ut induo indui induera. Secundus, qui per X pronuntiat, ut instruo instruxi instruxeram. Tertiae, correptae uerba, quae indicatiuo modo tempore praesentis, persona prima, O littera nulla alia uocali praecedente terminantur, ea indicatiuo modo tempore praeterito specie absoluta & exacta duodecim modis declinant. Et est primus, qui tertiae coniugationis productae integram formam sequitur, ut supra ostendimus. In his uerbis, quae tertiae coniugationis correptae, indicatiuo modo tempore praesentis, persona prima, I O litteris terminant, ut enim est cupio cupiui cupiera, sic peto petiui petiera: haec quoque V litteram interdum subtrahunt, & I geminant, ut petij petiera. Secundus est, cum O in I conuertitur, qui primae positionis uerbi O litteram in I commutat, & praecedente syllabam, seu mutata uocali, seu pseuerante producit. Deposita etiam consonante si fuerit media, in quam prima uocalis desinat, ut ago egi egeram, lego legi legera. Eorum autem quae in consonantem exeunt, exempla sunt haec, frango fregi fregera, fundo fudi fuderam. Quartus est, qui mediam consonantem deponit, & praecedente uocalem corripit, ut findo fidi fideram, scindo scidi scideram. Quintus, O littera deposita V & I assumit, ut molo molui molueram, colo colui colueram. Sextus, qui deposita O S & I assu-

Tertiæ coniugationis correptæ uerba indicatiuo modo tempore futuro sublata E litera, & adiecta am syllaba, terminant, ut lege, legam: pete, petam: indue, induam: exceptis his, quæ I ante O habuerint in prima positione: ea enim E in I conuertunt, & assumpta am syllaba, faciunt futurum, ut rapio, rape, rapiam: facio, face, faciam.

De producta tertiæ.

eram,

eram & audí audieram, ut apud Virgi. Audícras & fama fuit. Specie tantum inchoatiua distant. Omnia enim tertiæ coniugationis producta uerba quæ indicatiuo modo, tempore præsentis, persona prima, I O literis terminantur, ea eodem modo, tempore præterito, specie inchoatiua E producta manente, nouissimæ syllabæ adijciunt Bam, ut audiebam, ueniebā, operiebam: quæque hæc ueteres sine E litera pronuntiabant, ut Virgi. Nutribat Tyrusque pater, cui regia pareretur Armēta, & cætera. Secundus modus est, cum O amissa præcedens syllaba producit, ut uenio, ueni, ueneram. Tertius, cum I & O in V & I mittunt, ut operio, operui, operuerā. Quartus, qui depositis I & O præcedentē consonantē in S cōuertit, sartio, sarfi, sarserā. Quintus, qui per X enunciat, ut uincio, uinxi, uinxeram. Tertiæ coniugationis productæ uerba, quæ indicatiuo modo, tempore præsentis, E O literis terminant, ea tempore futuro, eodem modo, Bo syllaba adiecta ad imperatiuum modum terminant, ut adeo, adí, adíbo: prodeo, prodi, prodibo. Quæ uerò I O adiecta ad imperatiuum modum Am syllaba terminant, ut audio, audí, audíam: nutrio, nutri, nutriā, quamuis Terentius protulerit p Bo, inde apparet geminā esse pronuntiationē. Dixit enim: Scibo iam ubi fiet.

Indicatiuo modo, tempore præsentis, corū, quæ E O literis terminant, sunt uerba quæ à diuerso præsentis, præteritum simile habent, ut lucco, & lugeo, luxi enim facit. Idem cernit & crescit creui facit. Sunt alia, quæ una uerbi positione duas coniugationes teneant, ut pando & mando, faciūt cū pandas & pandis, mandas & mandis. Verba casibus iungunt, interdum singulis ita: genitiuo, ut misereor tui: datiuo, ut suadeo tibi: accusatiuo, ut moneo te: ablatiuo, ut utor illo. Interdum duobus, ut ablatiuo & accusatiuo, ut fungor hanc rem, & illa re. Hæc satis ad exempla Analogiæ dixisse sufficiat. Quæ enim his formis conspecta fuerint, non teneri pro certo anomala iudicanda, quæ strictim, exigueque memorabo, ut contra rationem etiam usum quendam usurpasse detegamus, aut etiam contra regulam defecisse.

De Anomalis.

Cum in nominatiuo singulari, reus & deus similia sint: quare plurali hi rei dicuntur, & usus dicit, hi dii contra regulam, cum dici tantum dei deberet, præsertim cum genitiuus nominatiuo suo duabus syllabis non debeat longior inueniri quam hic eueniet, si dicamus deorum. Cum Thoas, & Eas, cum similia sint, Thoantis, & Eantis, faciunt Aeneas non facit Aeneantis, sed Aeneæ. Cur cum hic biceps & triceps dicamus, genitiuus duabus contra regulam syllabis crescat, & bicipitis & tricipitis dicamus: non bicipis aut tricipis. Unde uenit, ut aliger, frugifer, accipiter habeant cūmes casus. Iupiter duos habeat: Cum sanctus, pius, bonus, similia sunt, cur dicimus sanctior, & pijs non dicimus: Deinde sanctior, sanctissimus: bonior,

F bonissimus

bonissimus non dicamus. Cum dicat Virgilius Phandi atque nephandi. Cum à nefando dicatur nefarius, à fando, farius non dicitur. Quare se iunctus a missa præpositione dicitur iunctus, securus & sedulus eadem perdita non ualeant memorari. Cum dicamus, singuli uiri, singulae mulieres, singula scrinia, quare non dicimus, singulus uir, singula mulier, singulum scrinium. Cum uenor, piscor, aucupor, similia sint: cur uenator, & piscator dicitur, & aucupator non dicitur, sed auceps. Cur uolo non habet imperatiuum. Cur fare primam uerbi personam non habet. Quare soleo præteritum perfectum non habet. Cum canta & laua similia sint, cur cantauit faciat, & lauaui non faciat. Item corusco & tono, coruscaui facit, tonauit non facit. Quid quod ego unum casum recipit. Cum calciatus, armatus, togatus, penulatus paria uideantur, quare calceo & armo dicimus: togo, & penulo, non admititur. Nominatiuus singularis in Vs exiens in omnibus posituius, E productam habet in aduerbijs, ut doctus, doctè, auarus, auarè: parcus, parcè. Bonus & malus cur corripit in aduerbio, E, bene & malè. Cum habilis habiliter dicamus cur facilis faciliter non dicimus. Item cum difficulter dicamus, cur faculter dici non poterit. Cum audax audacter dicatur: cur uerax ueracter non dicimus, sed ueraciter. Cur singulatim dicimus, binatim, ternatimque non dicimus: & alia huiusmodi, quæ possem, innumera memorare nisi ad cætera properarem.

Hæc cum Grammaticæ uelut rerum exordium instauratura dixisset, propter superi senatus, Iouisque fastidium, Minerva talibus interuenit. Ni fallor, octo partes orationis uelut incunabula repetitura intimare disponis. Adijcies solæcismorum causas, barbarasque formas, tum alia loquendi uitia, quæ apud uates inclytos plurimum celebrata, quæ nunc Tropos, nunc Metaplasmos, nunc Schemata figurarum, ex eodemque cuncta uitia, uelut de coris fonte manantia, quæ attestantur, aut nescientis errorem, aut affectatam, doctoribus uenustatem. Quæ si ab scholaribus inchoamentis in senatum Cælitum ducis, decursæ peritiæ gratiam deformabis. Nam si rhythmicum quid, metricumque, sicut inter Cirrhatos audes, assumpseris, profecto Musices impetu, cuius præuertis officium, discerpseris. Formam igitur prædictæ præceptionis absolueris: si præcipuis memoratis iam te ab inchoamentorum uulgarium uilitatibus uindictaris. His Germaniæ uerbis cum sponso Delius anteibant, & Grammaticam ad Virginis transire obsequia compulerunt. At tunc aliam fœminarum pari sponsalium munere conferendam clarius intromisit.

Finis Tertij libri.

MARTIANI